

HÄMEENLINNAN HAUHON HAUHONSELÄN LINNUSTOSELVITYS 2018

Hauhonselän linnustoseelvitys 31.8.2018

Tekijät: Kanta-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ry.
Ari Lehtinen

Kansikuva: Ruskosuohaukka (Petri Hirva)

JOHDANTO

Vanajavesikeskus tilasi huhtikuussa 2018 Kanta-Hämeen lintutieteelliseltä yhdistykseltä Vesistösuunnittelu -PAKKA-hankkeeseen liittyen linnustoselvityksen Hämeenlinnan Hauhon Hauhonselältä. Selvityksessä pääpaino oli kohteen vesi- ja lokkilinnustolla sekä lintudirektiivin laistan lajeissa sekä uhanalaisissa ja silmälläpidettävissä lajeissa.

Kanta-Hämeen lintutieteellisen yhdistyksen puolesta linnustoselvityksen maastotöistä ja raportoinnista vastasi Ari Lehtinen.

PESIMÄLINNUSTOLASKENNAT JA MENETELMÄT

Laskentamenetelmäksi oli sovittu veneellä rantoja myötäillen tehtävä vesilintujen kiertolaskenta. Laskennoissa ja pesivien lajien parimäärätulkinnoissa noudatettiin yleisiä vesilintujen laskentaohjeita sekä Helsingin yliopiston eläinmuseon linnuston seurannan havainnointiohjeita. Koko kohteen alueen kattavia kiertolaskentoja oli kolme. Kohteen laajuudesta johtuen kaksi ensimmäistä kiertolaskentaa suoritettiin kahtena aamuna ja kolmas laskenta yhden päivän aikana ja siinä keskityttiin myös lajien poikastuottoon.

Ensimmäinen laskenta oli 6.5. (pohjoisosa) ja 10.5.(eteläosa) ja toinen laskenta oli 25.5. (pohjoisosa) ja 26.5.(eteläosa). Kolmas laskentakierros suoritettiin 16.6. Kahteen ensimmäiseen kiertolaskentaan osallistui myös Eija Kettinen.

KEVÄÄN JA ALKUKESÄN 2018 SÄÄSTÄ

Huhti-, touko- ja kesäkuu 2018 olivat selvästi normaalia lämpimämpiä ja hellepäiviäkin oli varsinkin toukokuussa useita. Yölämpötilat nousivat plussan puolelle jo huhtikuun puolivälissä. Tästä syystä monien vesilintujen, varsinkin heinäisorsan ja tavin, pesinnät alkoivat jo huhtikuun puolella. Hauhonselän vedenpinta oli kevään ja alkukesän 2018 aikana poikkeuksellisen korkealla. Monien ranta-asukkaiden mielestä vesi oli korkeimmalla tasolla toukokuussa 30 vuoteen ollen noin 50 cm normaalitasoa ylempänä. Vedenpinta lähtihitaaseen laskuun vasta kesäkuun alussa ja tällä oli suuri vaikutus tiettyjen lintujen pesintöihin ja poikastuottoon, eniten varmaan kuikalle. Kesäkuun alussa koettiin vielä useana päivinä voimakkaita, jopa myrkyisiä tuulia ja tämä yhdistettynä korkeaan vedenpinnan tasoon aiheutti vaurioita monen lajin kohdalla, eniten silkkiuikun ja kalalokin poikastuottoon.

LASKENTOJEN TULOKSET TODETUN PESIMÄLINNUSTON OSALTA

Seuraavassa taulukossa on esitetty vuoden 2018 laskentojen tulokset pesimälajiston osalta valmiiksi tulkittujen parimäärien osalta. Laskennassa keskityttiin tilauksen mukaan vesi- ja lokkilintuihin sekä lintudirektiivin lajeihin sekä uhanalaisluokituksessa oleviin lajeihin. Tavanomaisia yleisimpiä varpuslintuja ei laskettu.

Alkuperäiset havainnot laskennoittain käyvät ilmi liitteinä olevista Exel-taulukoista (liite 1). Taulukon otsakkeen ”Status” alla on mainittu, kuuluuko laji Euroopan Unionin lintudirektiivin liitteen la lajeihin (Dir) ja mikä on lajin Suomen lajien uhanalaisuusarvioinnissa 2015 esitetty

uhanalaisuusluokka (NT/VU/EN/CR). Uhanalaisuusluokat on selvitetty erillisessä liitteessä (liite 2) raportin lopussa.

<u>LAJI</u>	<u>STATUS</u>	<u>PARIMÄÄRÄ</u>	<u>MUUTA</u>
Laulujoutsen	Dir	3	3+5+2 pull; + 2 kihlaparia
Kanadanhanhi		3	4+3 pull
Haapana	VU	1	
Tavi		6	5 pull havaittiin
Sinisorsa		30-32	9+6+5+9+2 pull havaittiin
Lapasorsa		1	5 pull
Punasotka	EN	1-2	3 pull (Hirslahti)
Telkkä		30-35	6+10+6+6+5+9+8+7 pull
Tukkakoskelo	EN	2	11 pull
Isokoskelo	VU	5	8+6+9 pull havaittiin
Kuikka	Dir	3	Ei poikasia/vesi korkealla
Silkkiuikku	NT	60-68	vain 22 pull 16.6. laskennassa
Kaulushaikara	Dir	6	
Ruskosuohaukka	Dir	5	
Sääksi	Dir	4	
Nuolihaukka		1	Sikosaari
Luhtakana		1	Vittiänlahti
Ruisräikkä	Dir	1	Nurmen luhta
Nokikana	EN	3	3 pull havaittiin
Kurki	Dir	1	
Rantasipi		10-12	
Taivaanvuohi	VU	1	Vittiänlahti
Kalatiira	Dir	12-16	2+1+1 pull havaittiin 16.6.
Naurulokki	VU	18	15 munapesää 26.5.
Kalalokki		46	vain 26 pull havaittiin
Selkälokki	EN	2	2 pesää Sikosaari; 2 pull

Harmaalokki		21	vain 11 pull 16.6.
Käki		6	6 k Ä
Satakieli		1	
Kultarinta		1	
Ruokokerttunen		25-30	
Viitakerttunen		2	
Luhtakerttunen		1	
Rytikerttunen		1	
Kuhankeittäjä	EN	1	Vittiänlahti - Kotkonkärki
Pajusirkku	VU	12-15	

TULOSTEN TULKINTAA PESIMÄLINNUSTON OSALTA

Hauhonselällä tavattiin kesän 2018 inventoinneissa 36 lintulajia joukossa muutamia inventoituja rantavyöhykkeen varpuslintujakin. Vesilintuja 12 lajia, lokkilintuja 5 lajia, petolintuja 3 lajia, kahlaajia 3 lajia, rantakanoja 3 lajia, 1 haikara. Lajimäärä ei ole poikkeuksellisen suuri mutta kun katsotaan lajien suojeluarvoa niin lajisto on poikkeuksellisen merkittävä ainakin Kanta-Hämeen maakunnan mittakaavassa. Seuraavassa eräiden lajien osalta tarkempia esiintymätietoja, jotka myös merkittynä selvityksen liitekartalla 1.

LAULUJOUTSEN pesi kolmen parin voimin. Pesät olivat Kiviniemenlahdessa, Lakkipäänsaarella ja Matinsaarella. Poikasia parit saivat 3+5+2 ja lisäksi järvellä oli paikallisena 2 kihlaparia, jotka saattavat etsiä lähivuosina oman pesintäreviirinsä kohteelta. Lisäksi pesimättömiä ja vielä pariutumattomia joutsenia kohteella havaittiin 10-20 yksilöä.

KANADANHANHIA kohteella pesi 3 paria saaden 4+3 poikasta. Yksi pesintä tuhoutunut. Lisäksi kohteella havaittiin muutama pesimätön lintu, jotka tulevaisuudessa ehkä pesivät kohteella.

HAAPANA kuuluu uhanalaisluokituksessa vaarantuneiden listalle ja sitä pesivänä havaitaan Kanta-Hämeessä nykyään vähän. Yksi pari pesi Hauhonselän itärannalla Heikkilän-Kivimäen välisellä ranta-osuudella mutta poikueesta ei saatu havaintoa.

PUNASOTKAN pesintä varmistui Hirslahden pohjukasta, jossa 16.6. havaittiin n+3pull. Tästä parista ja reviiristä oli myös Lauri Kokkala ilmoittanut laskennan suorittajalle. Punasotka on uhanalaisuusluokituksessa luokassa EN ja sen varmoja pesintöjä todetaan Kanta-Hämeessä hyvin harvoin, ei aina edes vuosittain. 25.5. havaittiin punasotkakoiras myös Vittiänlahdella mutta naarasta ei havaittu eikä myöhempiä havaintoja saatu.

KUIKKA kärsi kovasti poikkeuksellisen korkeasta vedenpinnasta, josta syystä sen perinteiset pesimärannat pysyivät veden alla pitkälle kesäkuuhun ja pesintöjä ei voitu aloittaa. Kolme vakituista reviiriä kuitenkin todettiin ja linnut olisivat varmasti aloittaneet pesinnän, jos olosuhteet olisivat olleet suotuisat. Lisäksi Hauhonselällä vierailee useita pesimättömiä kuikkia ravinnonhankinnassa.

SILKKIUIKKU on runsas pesimälaji Hauhonselällä, jonka pesimäkanta on yli 60 paria. Silkkiuikun haudontavaiheessa olleet pesinnät kärsivät kovia tuhoja kesäkuun alun kovissa myrskytuulissa ja monet kelluvarakenteiset pesät tuhoutuivat. 16.6. laskennassa havaittiin vain 22 poikasta. Monet silkkiuikut kyllä tekevät uusintapesinnän, joten todennäköisesti poikastuotto on ollut tuota runsaampi ja usein pieniä silkkiuikun poikasia havaitaan vielä aivan heinäkuun lopulla mutta tässä selvityksessä sitä ei pystytty todentamaan.

KAULUSHAIKARA kuuluu EU:n lintudirektiivin lajeihin ja Hauhonselällä havaittiin peräti 6 soidinääntelevää koirasta. Parimäärätulkinta tehdään niiden mukaan vaikka yhdellä koiraalla voi olla useampikin naaras, joten arvio on minimi poikuemääristä. Äänteleviä koiraita kuultiin seuraavasti: Vittienlahti 2, Nurmi 1, Kirkonkylänlahti 1, Vaarinkorpi 1, Uitonlahti 1.

RUSKOSUOHAUKKA kuuluu myös lintudirektiivin lajeihin ja sen kanta Hauhonselän pohjoisosassa on erittäin runsas ja taaja. Peräti 5 eri reviiriä havaittiin mutta poikastuotosta ei tässä inventoinnissa saatu selvyyttä koska laskennat keskittyivät touko-kesäkuulle. Reviireillä havaittiin sekä koiras- että naarasyksilöitä ja ne sijaitsivat samoilla alueilla kuin kaulushaikarankin reviirit. Molemmat lajit vaativat taajaa järviruokokasvustoa pesimäpaikakseen.

SÄÄKSI luokitellaan nykyisin lajina elinvoimaiseksi mutta se kuuluu myös lintudirektiivin lajeihin. Hauhonselän sääksikanta on ehkä koko Suomen taajin, ainakin Kanta-Hämeen taajin. Peräti 4 pesivää paria havaittiin kohteella. Ne olivat Aroniemessä, Paljassaaressa, Ratassaaressa ja Hujaheikinsaaressa. Sääksisäätiön edustajalta Juhani Koivulta saadun tiedon mukaan poikasia tuli seuraavasti: Aroniemessä 2-3 poikasta, joita ei rengastettu, Paljassaaressa 1 poikanen, joka rengastettiin, Ratassaaren ja Hujaheikinsaaren pesinnät tuhoutuneet haudontavaiheessa. 2.7. tehdyssä tarkastuksessa löytyi munankuoria näistä pesistä.

NOKIKANA kuuluu uhanalaisluokituksessa luokkaan EN eikä Hauhonselältäkään montaa pesivää paria löytynyt. 2 paria pesi Kirkonkylänlahden etelärannalla ja yksi pari Varissaaren ja mantereen välisessä kapeikossa. Kirkonkylänlahdelta todettiin 3 poikasta 16.6. laskennassa.

NAURULOKKEJA pesi ainoastaan Kannistonlahdella sijaitsevalla isolla siirtolohkareella, jossa oli 15 munapesää 26.5. ja muutama pari vielä pesän teossa. Samalla isolla kivellä pesi suurin osa Hauhonselän **KALATIIROISTA**, joten yksittäisenä pistemäisenä kohteena se on arvokas.

KALALOKKI on yleisin loppilintu Hauhonselällä. Pesiviä pareja löytyi 46. Poikastuotto jäi heikoksi korkean vedenpinnan ja myrskyisten kesäkuun alun tuulten vuoksi. Vain 26 poikasta havaittiin. Osa kalalokeista oli tehnyt pesänsä puihin vanhoihin variksenpesiin koska omat perinteiset pesäkivet olivat veden alla.

SELKÄLOKKI on erittäin uhanalainen loppilaji, jota esiintyy vain harvoilla järvillä Kanta-Hämeessä. Hauhonselältä löytyi Sikosaaresta kaksi pesivää paria. Toinen pareista onnistui saamaan 2 poikasta. Lisäksi järvellä pyöri pari pesimätöntä selkälökkia.

HARMAALOKKEJA pesi yhteensä 21 paria. Suurin keskittymä oli Seivässaarten luotojen alueella sekä yksittäisperejä mm. Koivusaaresta ja Kalliosaaresta. Poikastuotto harmaalokillakin heikko. Vain 11 pull havaittiin 16.6.

KUHANKEITTÄJÄ vihelteli Vittianlahdella ja Kotkonjärjessä. Se on lähes hävinnyt Kanta-Hämeen pesimälajistosta ja on valtakunnallisestikin erittäin uhanalainen. Kanta-Hämeestä ainoastaan Hauholta enää löytyy pesiviä kuhankeittäjiä, sielläkin kanta äärimmäisen niukka.

MUUTONAIKAINEN KOHTEELLA LEVÄHTÄVÄ LAJISTO

Hauhonselällä muuttomatalla levähtävinä lajeina havaittiin vesilinnuista 2 LAPASOTKAA, 2 MUSTALINTUA ja ALLI. Kahlaajalinnuista levähtävinä havaittiin 5 SUOSIRRIÄ ja 42 VESIPÄÄSKYÄ 25.5. Myös MUSTAVIKLO havaittiin levähtävänä. Keväisin muuttoaikana myös PIKKULOKIT käyttävät Hauhonselkää ravintotankkaukseen.

Lisäksi muuttavina laskentojen yhteydessä havaittiin mm. 100 metsähanhea ja 35 harmaahanhea 6.5. sekä 12 muuttavaa tundrakurmitsaa 26.5.

KOHDETTA SÄÄNNÖLLISESTI RAVINNONHANKINTAAN KÄYTTÄVÄT LAJIT

Kohdetta säännöllisesti ravinnonhankintaan käyttävät mm. kalatiirat ja kuikat sekä viime aikoina sisävesilläkin yleistynyt merimetso, joita laskentojen yhteydessä havaittiin 4 yksilöä. Myös pesintäkauden jälkeen kohteella havaitaan etelästä tulleita räyskiä.

KÄYTETTYJEN LYHENTEIDEN SELITYKSET

Liikkuminen:	p = paikallinen, m = muuttava
Linnun ikä:	1kv = samana vuonna syntynyt, 2kv = edellisenä vuonna syntynyt
Linnun puku:	pull = untuvapoikanen, juv = nuori, 1. täydellinen puku, ad = vanha, pm = maastopoikanen
Linnun sukupuoli:	k = koiras, n = naaras, 1/1 = koiras-/naaraspukuinen
Ääntely:	Ä = laulua tai reviiiriääntelyä, ä = muuta ääntelyä, esim. varoittelua
Muita:	var = varoittelu, rev = reviiiri, pysrev = pysyvä reviiiri

KIRJALLISUUS JA VIITTEET

Koskimies P. 1994: Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Ohjeet alueelliseen seurantaan. -Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja – sarja B18.

Gustafsson E., Suoranta A.: Pesivien vesi- ja rantalintujen laskentaohjeet; UKULI 1/2006/Turun lintutieteellinen yhdistys ry.

Koskimies, P. & Väisänen, R.A. (toim)1986: Linnustonseurannan havainnointiohjeet.-Helsingin yliopiston eläinmuseo 1986.

Tiainen J., Mikkola-Roos M., Below A., Jukarainen A., Lehikoinen A., Lehtiniemi T., Pessa J., Rajasärkkä A., Rintala J., Sirkiä P., Valkama J. 2016: Suomen lajien uhanalaisuus 2015 -- Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus

LIITTEET

Liite 1 Alkuperäiset havainnot Exel-taulukoissa

Liite 2 Suomen lintujen uhanalaisuusluokitus 2015

Karttaliite 1 Merkittävämpien lajien pesimäpaikat kohteella

Karttaliite 2 Linnustollisesti arvokkaimat alueet kohteella